

Beata Makowska*

NAJNOWSZE DZIEŁA ARCHITEKTONICZNE WIELKICH MIAST

THE NEWEST ARCHITECTURAL WORKS OF GREAT CITIES

Dzieło architektoniczne powstające w kontekście współczesnego miasta, obok walorów estetycznych i funkcjonalnych, powinno tworzyć nowe związki z formami i przestrzeniami, które mu towarzyszą. Ważna jest kompozycja stwarzająca nową całość. Zdolność oddziaływania na emocje takiej całości może ułatwić identyfikację i zapamiętywanie budynku i sekwencji przestrzeni, z drugiej strony może tworzyć nastrój złożoności i niejednoznaczności wzmacniający atrakcyjność miejsca. Ważne wydaje się także, aby powstające budynki działały w szerszym kontekście czasowym, stając się równocześnie czynnikiem aktywacji otaczających je przestrzeni, dostosowując je do zmieniających się potrzeb mieszkańców i turystów.

Słowa kluczowe: architektura nowoczesna , współczesne miasto

An architectural creation emerging in the context of a modern city, apart from aesthetic and functional values, should also establish new relations with the forms and spaces that accompany it. The composition that creates a new entity is very important. The ability to influence the emotions of such an entity may facilitate the identification of a given building and space sequence and also create an atmosphere of complexity and ambiguity, intensifying the place's attractiveness. It also seems important that the new buildings operate within a wider time context, at the same time becoming an activating factor for the space surrounding them and adjusting them to the changing needs of inhabitants and tourists.

Keywords: modern architecture, contemporary city

*Tu i tam powstają znakomite
pojedyncze budowle [1].*

Wprowadzenie

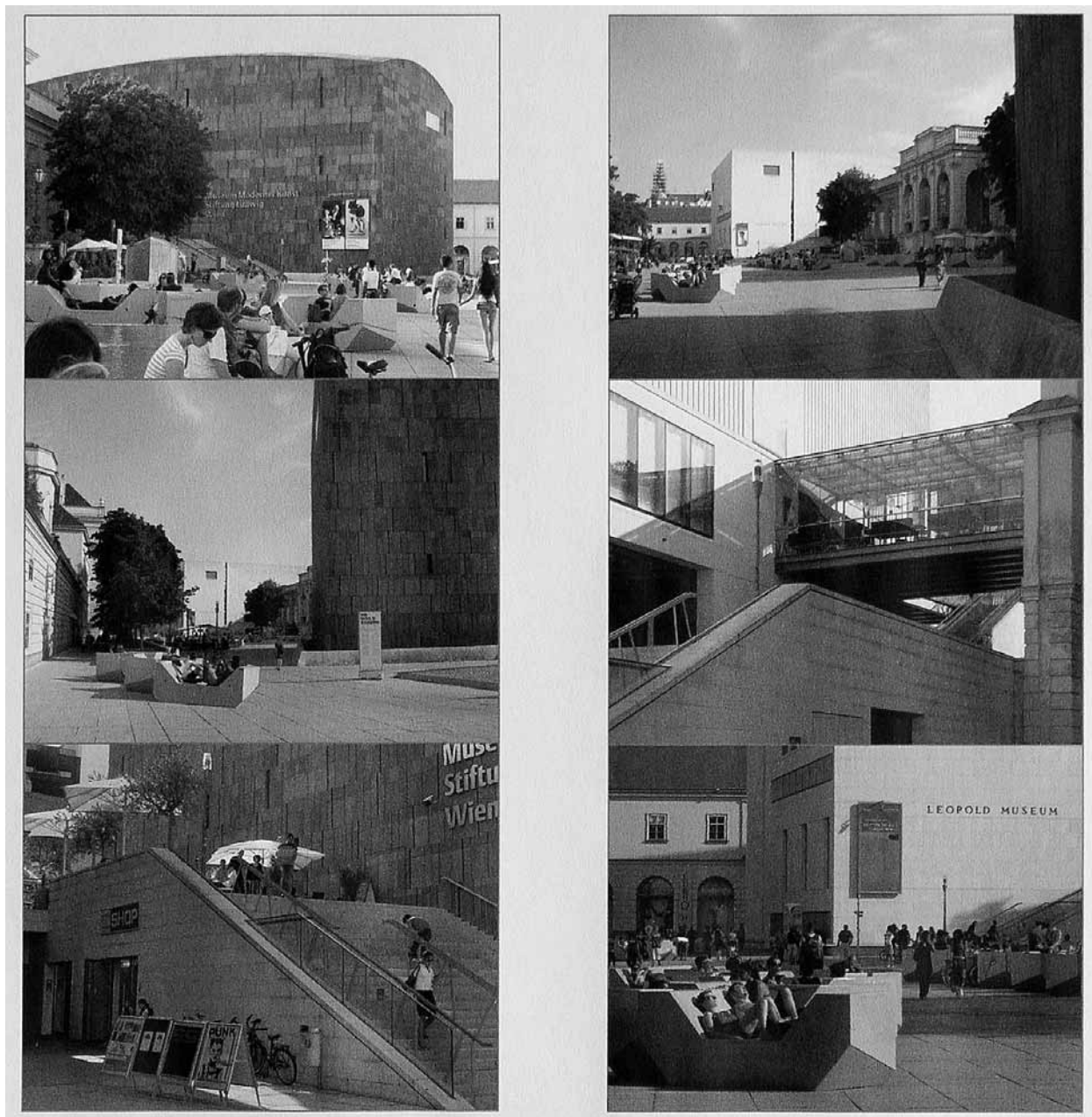
Wielu współczesnym architektom bliska jest estetyka dzieła otwartego, które cechuje prostota, a zarazem wieloznaczność, odwoływanie się do pamięci określonego miejsca [2]. Powstają formy niemal pozbawione detalu, które cechuje monumentalizm. Obiekty te stanowią neutralne tło, na którym bardziej wyraziste stają się formy historyczne. Proste bryły

zostają wzbogacone zmienną różnorodnością faktur elewacji, które częściowo zakrywają wnętrza budynku, częściowo je odsłaniają. Często fasady nowych obiektów wykonane są ze szkła, które odbijając niebo i sąsiednie budynki, dematerializują je.

Obok prostych form powstają także niezwykle rozrzeźbione. Cechą charakterystyczną ostatnich lat jest zacieranie się granic pomiędzy architekturą i sztuką, a także między architekturą i designem. Formy przekraczają geometrię pudła, równie ważne stają

* Makowska Beata, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby.

MuzeumsQuartier w Wiedniu (fot. autorka) / MuzeumsQuartier in Vienna (photo by author)

się kształtowanie wnętrza jak i zewnątrz. Ich granica staje się płynna, formy stają się otwarte, przenikają się z otaczającym krajobrazem miejskim i naturalnym. Ściana często przyjmuje rolę ekranu, skóry, przyciągającej uwagę plastycznym opracowaniem. Współczesne elewacje są przedmiotem nieustannych eksperymentów architektów. Rozwinięta technologia pozwoliła twórcom na większą swobodę wyrazu i wprowadzanie nowych materiałów. Nieruchoma jak dotąd architektura towarzysząca „przepływowi ludzi i obrazów”, staje się obecnie elementem kinetycznym miasta. Efekt ten wzmacniają dynamiczne formy i ich elewacje, zdolne do przekazywania nowych kodów i znaczeń za pomocą ruchomych obrazów [3].

Spośród wielu przykładów dzieł architektonicznych zrealizowanych w ostatnich latach i obecnie budowanych wybrano kilka najbardziej charakterystycznych, zaprojektowanych w pięciu stolicach państw, stanowiących często ich nowe wizytówki. Wybór ten pokazuje niezwykle różnorodność współczesnych dzieł architektonicznych, wymykających się wszelkim jednoznacznym klasyfikacjom.

Dzieło „niewidoczne” i „widoczne” w Paryżu

W ostatnich latach powstało w Paryżu wiele znaczących obiektów architektonicznych. Jednym z nich jest Musée du Quai Branly (Jean Nouvel, 2006) wybudowane w sąsiedztwie wieży Eiffla. Budynek ten znakomicie wtapia się w sąsiedztwo, współgra z krajobrazem bulwarów nad Sekwaną. Jego żywą elewację (200 m długości i 12 m wysokości) pokryto wieloma gatunkami roślin (autorem projektu elewacji jest Patrick Blanc). Muzeum poświęcone jest zbiorom sztuki z Azji, Oceanii, Afryki i obu Ameryk. To także miejsce o interesującym programie kulturalnym. Przygotowano tu bogatą ofertę adresowaną zarówno dla dorosłych jak i dzieci, dodatkowymi atrakcjami są przedstawienia teatralne, muzyczne i taneczne zespołów z egzotycznych miejsc świata.

Drugim odmiennym przykładem jest budynek Phare Tower, który ma być wyrazistą, widoczną z osi paryskiej wizytówką dzielnicy La Défense. Wieżowiec ten ma być wybudowany do 2012 r. i jest częścią programu rewitalizacji obszaru północno-zachodniego Paryża. Zwycięzca konkursu Thom Mayne i jego amerykańska pracownia Morphosis (2006–2012) zaproponowali rzeźbiarską formę nazywaną „światłym domem” lub „latarnią morską”[4]. Będzie to pierwszy tak wysoki budynek, jakiego nie budowano od kilku lat w Paryżu. Będzie miał 300 m wysokości (68 pięter), podobnie jak wieża Eiffla, do której architekci nawiązali duchowo w swoim projekcie. W obiekcie tym będą otwarte przestrzenie publiczne, ogrody, kawiarnie i sklepy. Będzie on połączony schodami ruchomymi z Centrum Nowoczesnego Przemysłu i Technologii CNIT. Struktura o podwójnej skórze (stalowa konstrukcja i szkło) będzie chronić wnętrze przed nadmiernym nasłonecznieniem, równocześnie zapewniać maksymalne doświetlenie w dzień. Futurystyczne zakończenie budynku symbolicznie będzie podkreślać naturalny system wentylacji.

Dzieło-rzeźba w Londynie

Podobnie jak w Paryżu także w Londynie budowana jest obecnie ogromna liczba nowych obiektów. Zdaniem Jonathana Glanceya z dziennika „The Guardian” wystarczy wyjść z jakiegokolwiek bramy, aby natknąć się na plac budowy. Powstają nowe dzielnice (rozbudowana przy okazji olimpiady przemysłowa dzielnica Stratford), budowane są także nowe wieżowce w City. Przykładem monumentalnej rzeźby jest właśnie realizowany projekt Hercoga i de Meurona rozbudowy Tate Modern Gallery w Londynie (2004–2012), którą ci sami architekci projektowali 15 lat wcześniej. Dziesięciopiętrowa struktura powiększy przestrzeń do ekspozycji o 10 nowych galerii, 2 przestrzenie dla performance, 2 sklepy, 6 kawiarni i restauracji i pomieszczenia do studiowania. Lekka, przeźroczysta forma składa się z porożujących

„dekomponowanych” części, jakby zatrzymanych w procesie podziału piramidy. Nowoczesne materiały pozwoliły na wprowadzenie formy harmonijnie zestawionej z istniejącym budynkiem [5].

Neutralne tło dla architektury historycznej w Wiedniu

Interesującymi przykładami są także Muzeum Leopolda i Muzeum Sztuki Nowoczesnej MUMOK w Wiedniu, które tworzą część założenia urbanistycznego przeznaczonego na potrzeby kultury i sztuki (Ortner & Ortner, 1998–2002) [6]. Oba budynki są skonstrastowane formą i kolorem ze znajdującymi się w sąsiedztwie cesarskimi stajniami z początku XVII w. (Fischer von Erlach, Josef Emanuel von Erlach, przeprojektowane w latach 1850–54 przez Leopolda Mayera) oraz *Kunsthistorisches Museum* i *Naturhistorisches Museum* z 1884 r. (Gottfried Semper).

W Muzeum Leopolda mieści się kolekcja wiekańskiej sztuki z okresu secesji, ekspresjonizmu i modernizmu. Jego prosta bryła, sposób rozmieszczenia otworów i kolorystyka nawiązują do znanych w Wiedniu realizacji Adolfa Loosa. W Muzeum MUMOK mieści się kolekcja sztuki pop-artu, hiperrealizmu i akcjonizmu. Ciemnoszara kolorystyka jego elewacji nawiązuje do trzech betonowych wież obrotowych przeciwniczej, które zachowały się w mieście. Oba budynki oparte są na koncepcji wielopoziomowego atrium, które otaczają uniwersalne przestrzenie wystawiennicze. W ich wnętrzu zaprojektowano korytarze i osie tak, aby były one połączone wizualnie z atrium. Bryły budynków mają niewiele otworów, które od strony wewnątrz tworzą znakomite kadry dla przestrzeni placu *MuseumsQuartier*. Również z zewnątrz możliwe jest zobaczenie wyeksponowanych obrazów zachęcających do wejścia do muzeum (np. w oknie w północno-wschodniej elewacji widać obraz Gustava Klimta). Oba obiekty mają specjalny system doświetlenia wewnątrz – światło dociera do niższych kondygnacji przez świetliki w dachu. Komplex

muzeów tworzy charakterystyczną i niezwykle popularną przestrzeń publiczną przeznaczoną na prezentację tymczasowych dzieł sztuki i inne wydarzenia kulturalne. Liczne restauracje i bary przyciągają szczególnie młodych ludzi. Przestrzeń ta zajmująca powierzchnię 60 tys. m² w znakomity sposób pełni rolę pasaży łączącego zabytkowe centrum z sąsiednimi dzielnicami).

Dzieło „sięgające” nieba i ziemi w Nowym Jorku

Dwa różne obiekty – jeden niewielki, który zagłębia się w terenie, drugi ogromny, który sięga chmur to przykłady skrajnie różnych dzieł architektonicznych w Nowym Jorku. Ten pierwszy jest niezwykle interesującą szklaną przestrzenią wejściową do sklepu Apple Store, całkowicie wolną od konstrukcji ze stali (Peter Bohlin, Bernard Cywiński, John Jackson; 2003–2006). Jest to forma przeźroczysta i nierzeczywista, a zarazem intrygująca i przyciągająca uwagę. Przypomina szklaną pokrywę stojącą na powierzchni stołu. Ovalne szklane schody prowadzą do sklepu, znajdującego się pod poziomem ulicy. Wydaje się być uwolniona od tyranii grawitacji, jej lekkość nie kojarzy się z długowieczną i trwałą architekturą [7].

Drugi obiekt to 75-piętrowy wieżowiec powstający naprzeciwko *Museum of Modern Art* w Nowym Jorku zaprojektowany przez Jeana Nouvela (2007) [8]. Obok hotelu i ekskluzywnych apartamentów w zwężającej się ku górze, „muskularnej” strukturze będą się mieścić dodatkowe przestrzenie wystawiennicze dla MOMA (powierzchnia 40 tys. m²). Elewacja będzie w znacznej części przeźroczysta, co otworzy przestrzeń wewnętrzną na otaczającą architekturę (zaprojektowano na wzór wieży Eiffla przeźroczystą windę) i pozwoli na redefinicję przestrzeni wystawienniczej.

Nowe ikony Pekinu

Spośród wielu wybudowanych obecnie w Pekinie obiektów jednym z najbardziej charakterystycz-

nych jest siedziba chińskiej telewizji CCTV (Rem Koolhaas i Ole Scheeren, 2002–2009). Tworzą ją dwie wieże wysokie na 230 m, splecione u podstawy i na szczycie prostokątnymi łącznikami. W pierwszym będą się mieścić studia emisyjne i produkcyjne dla dwustu programów oraz administracja, w drugim zaprojektowano część otwartą dla publiczności, składającą się z sal wystawowych, widowni i hotelu. Zaprojektowany park medialny na zewnątrz budynków stworzy możliwość filmowania plenerów i organizowania imprez rozrywkowych [9]. Przygotowywana przez Chińczyków olimpiada w 2008 roku wymagała przyciągnięcia uwagi niezwykle wyjątkowymi wydarzeniami i obiektami. Obok stadionu zaprojektowanego przez Jacques'a Herzoga i Pierre'a de Merona [10] oraz *Watercube* autorstwa PTW Architects (J. Bilton, M. Butler, Ch. Bosse) siedziba telewizji stanowi nową wyrazistą ikonę Pekinu. Nowe obiekty zdają się przekraczać granice wysokości, mają ogromne powierzchnie i często kontrowersyjną formę (Wielki Teatr Narodowy). Nowe dzieła są przykładem zacierania granic między wnętrzem a zewnątrz (stadion olimpijski), tym co realne i virtualne (Digital Beijing), między tym co jest tworem naturalnym i kulturowym (*Watercube*). Budynki same stają się oknem na świat (siedziba telewizji), bramą otwierającą miasto ku nowoczesności (Digital Beijing jako symboliczna karta wstępu), zgodnie z przesłaniem olimpiady: *jeden świat, jeden sen*.

Podsumowanie

Dzieło architektoniczne powstające w kontekście współczesnego miasta, obok walorów estetycznych i funkcjonalnych, powinno tworzyć nowe związki z otaczającą go przestrzenią – podobnie jak w od-

biciu *Sky Mirror* (Anish Kapoor, 2006) w Rockefeller Center w Nowym Jorku wprowadzenie rzeźby-lustra pozwoliło w nowy sposób zobaczyć otaczającą architekturę. Istotne są przede wszystkim związki obiektu z formami i przestrzeniami, które mu towarzyszą – ważna jest kompozycja stwarzająca nową całość. Zdolność oddziaływania na emocje takiej całości może ułatwić identyfikację i zapamiętywanie budynku i sekwencji przestrzeni, z drugiej strony może tworzyć nastrój złożoności i niejednoznaczności wzmacniający atrakcyjność miejsca, w którym powstaje. Dobrze wkomponowany budynek staje się dziełem sztuki, dyskretnie przyciągającym i zatrzymującym na sobie naszą uwagę [11]. Zdaniem Welscha: *Budynek nie jest solitrem bądź molekułą. Działa lub zawodzi w szerszym kontekście...* [12]. Istotne jest zatem czy dzieło architektoniczne stanowi neutralne tło czy też rywalizuje z kontekstem. Niektóre znaczące budynki zaspakają ambicje społeczności, stają się atrakcją miast, przyczyniając się do rozwoju turystyki. Jednak często współcześni architekci gonią za oryginalnością za wszelką cenę, chcą aby projektowane przez nich formy były ich własnymi wizytówkami. Zdaniem Buchanana: *Architekt, który nie wie, co stanowi trwałą wartość, nie jest w stanie jej stworzyć. Zamiast tego szuka krótkotrwałej sławy w niepoważnym formalizmie i pogo- ni za modą, tworząc dzieła, które przykuwają uwagę na chwilę a nie takie, które nagradzają dłuższą znajomością* [13]. Ważne wydaje się, aby powstające budynki działały w szerszym kontekście czasowym stając się równocześnie czynnikiem aktywacji otaczających je przestrzeni, dostosowując je do zmieniających się potrzeb mieszkańców i turystów, tworząc niepowtarzalne *genius loci*.

PRZYPISY

- [1] W. Welsch, *Przestrzenie dla ludzi?*, [w:] *Co to jest architektura?*, red. A. Budak, Kraków, Bunkier Sztuki, 2002.
- [2] U. Eco, *Dzieło otwarte. Forma i nieokreśloność w poetykach współczesnych*, Warszawa 1994, s. 153.
- [3] E. Rewers, *Post-Polis. Wstęp do filozofii ponowoczesnego miasta*, Universitas, Kraków, 2005, s. 73.
- [4] Autorzy projektu nazwali ją: *beacon of optimism and progress*, [za:] P. Jodidio, *Architecture Now!*, t. 5, Taschen, Kolonia 2007, s. 372–375.
- [5] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 264–265.
- [6] B. Haduch, *Kwartal muzeów*, *Architektura & Biznes* 1/2004, s. 24–31.
- [7] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 134–139.
- [8] N. Ouroussoff, *Next to MoMA, a Tower Will Reach for the Stars*, [za:] www.nytimes.com/2007/11/15/arts/design/15arch.html; www.nouvelchelsea.com/about.php.
- [9] P. Jodidio, *Architecture in China*, Taschen, 2007, s. 128–133.
- [10] B. Makowska, A. Kosik, *Chinatown 2008 – projekt narodowego stadionu olimpijskiego autorstwa Jacques'a Hercoga & Pierre'a de Merona*, *Archivolta* 2 (34) 2007, s. 18–21.
- [11] M. Gołaszewska, *Estetyka pięciu zmysłów*, PWN, Kraków 1997, s. 47.
- [12] W. Welsch, *Przestrzenie dla ludzi?*, [w:] *Co to jest architektura?*, red. A. Budak, Kraków, Bunkier Sztuki, 2002.
- [13] P. Buchanan, *Milenium po modernizmie*, *Architektura* 12/1997.